

249907

135

Re/m 2

Nekaj o šulvereinu in še kaj.

Govor dr. Gregorčca v drž. zboru dne 22. sušca 1889.

Visoka zbornica! Šolska nadzorstva na Koroškem in Štajarskem zlorabijo mnogovrstno svoje službe v ponemčevanje Slovencev. Naj to zopet pojasnim, oglasil sem se k besedi. Nedavno je tukaj g. Jarnej vit. Carneri rabil nekoliko zmedene besede: „Nemec ni nikoli ponemčeval, on še niti zmožnosti nima za to. Jedini Nemci, kateri ponemčevati umejo, to so Prusi“. Poslednjim besedam ne bodem ugovarjal, ker z ozirom na surovost v ponemčevanju Prusi res daleč prevažajo vse druge Nemce. S tisto turško silo, s katero Prusi uboge Poljake na Poznanjskem ponemčujejo, more se meriti le še turška sila, s katero Madjari že več let mučijo svoje slovanske, rumunske in nemške so-državljanje! Vendar iz tega ne sledi, da bi poleg Prusov drugi Nemci ne imeli niti poželenja niti sposobnosti za ponemčevanje. Nasprotno dokazuje več, kakor tisočletna in žalostna zgodovina Čehov in Slovencev. Sleherni ljudopisni zemljovid avstrijski označuje neresnično, kar je g. Jarnej vit. Carneri izustil. Imena mest: Lipa, Litomerice, Toplice, Zatež na Češkem, Brezje na Koroškem, Ljubno, Gradec na Štajarskem

V 998/1976

kažejo na slovanski pričetek, dandanašnji so ona mesta pa nemška. Tudi drugi Nemci poleg Prusov umejo dobro, kako se ponemčuje, zlasti izvrstni strokovnjaki v ponemčevanju so v novem času nemški liberalci.

Zadnjih 150 let rabi v ponemčevalne svrhe poleg birokracije ljudska šola in šolsko nadzorstvo. Kjer so šolska nadzorstva v rokah nemških liberalcev, kakor na Šlezijem, Koroškem in Štajarskem, ondi ponemčujejo. Zlasti poslednji dve deželi prizadevajo si hitreje, ko mogoče ponemčiti, da bi ji čisto nemškim deželam prištevati mogli. Toda Slovenci v teh deželah niso voljni popustiti svoje slovanske narodnosti, svojega slovanskega jezika in značaja. Odločili so se trdno držati se svoje narodnosti, da se v Avstriji ohranijo kot Slovani. Zatorej se pa tudi krepko branijo zoper vse ponemčevalne naredbe šolskih nadzorstev. Ta borba je težavna, ker so Slovenci v manjšini, Nemci pa v večini ter se je tudi brezozirno poslužujejo. Zadnjih 20 let imajo v teh deželah šolsko nadzorstvo nemški liberalci v svojej oblasti. Navdušuje jih neukončljivi fanatizem ali strast Slovence ponemčiti. Tukaj ne velja ne državni ne deželni zakon, zlorabijo pravico učitelje nameščevati, premeščevati, starostne doklade odmerjati. Reči moram, vse slovensko šolstvo v teh dveh deželah prepuščeno je na milo in nemilo nemškim liberalcem. Njihova šolska nadzorstva silijo Slovence naravnost, v ljudskih šolah učiti se drugega deželskega jezika. Slovenci se pa branijo pozivljajoč se na člen 19. državnega osnovnega zakona, ki takošnje nasilstvo prepoveduje.

O tej šolskej borbi na Koroškem in Štajarskem razgovarjalo se je v tej visokej zbor-

nici že večkrat in bode gotovo še zopet treba govoriti. Jaz čem danes pojasniti samo najnovejše dogodke na tem šolskem bojišči ter zopet opozarjati na rogoviljenje nemškega šulvereina. (Čujte! na desnici.)

Zastran Koroškega navajam le nekoliko podatkov iz pisma, katero mi je doposlal izvrsten učitelj. Prvi ponemčevalni ukaz na Koroškem izšel je l. 1872. Ta zaukazuje toliko nemščine v slovenskih šolah, da so te prenehale biti slovenske šole. Leta 1877 izide drugi ponemčevalni ukaz in je hujši od prvega. Učiteljem na slovenskih ljudskih šolah se je namreč zabičilo, da morejo upati starostnih doklad le, ako na vso silo, z največjo marljivostjo in uspešno otrokom nemščino v glavo ubijajo. Tako so učitelji prisiljeni vso svojo pozornost obračati na učenje nemščine, druge predmete pa zanemarjati. Tako so slovenske šole na Koroškem izpremenili v same ponemčevalnice. V tem protinaravnem stanju nahajajo se slovenske šole na Koroškem še današnji dan, kakor so moji tovarši, slovenski poslanci Kranjski tukaj že dovolj razjasnili in dokazali.

Najnovejši čas pretijo nemški liberalci s tretjim, še hujšim ukazom. Nameravajo namreč še podučevanje krščanskega nauka ponemčiti. (Čujte, čujte!) Častiti gospodje kateheti ustavljajo se temu odločno. Nastali prepir je sedaj v dogovorih deželnega šolskega sveta koroškega s knezoškofovskim ordinarijatom. Sedaj bi naj knezoškof, ko so ga po svojih listih nemški liberalci skozi dve leti preganjali, grdili in psovali, tem pomagal ter tudi nemški katekizem za slovensko deco v ljudskih šolah zaukazal. Tako pa posnemajo koroški liberalci Pruse in Madjare, kateri v raznarodnjeni Slovanov kato-

liško cerkev zlorabijo Koroški deželni šolski svet drzne se od knezoškofovstva zahtevati, naj pozabi svoj sveti poklic ter uspešno poučevanje krščanskega nauka žrtvuje najneumnejšemu pomčevanju. Preverjen sem, da tega ne bode storilo, saj ne more v lastnej najsvetejši reči kot izdajalec postopati. Tudi mislim, da bi kaj takega koroški Slovenci mirno ne trpeli.

Sedaj obrnem se k štajarskim deželnim šolskim nadzorstvom, zlasti k deželnemu šolskemu svetu. Opomnim pa, da temu ne manjka tiste turške sile, katerej pravijo: furor teutonicus, pač pa izvirnosti. Pohajka namreč po tistej širokej cesti, katero sta koroškim liberalcem pokazala dva slovenska Efijalta, ali izdajalca.

Dne 22. februarja 1887 izide slaboglasni nemčevalni ukaz štajarskega dež. šolskega sveta. Sedaj mu dela mnogo sitnob ta ukaz, ki v predrznem nasprotji s členom 19. državnega osnovnega zakona v vse slovenske šole uvaja nemški jezik kot obligatni predmet, v višjih razredih celó kot poučni jezik. Po znanem: „Abraham je rodil Izaka, Izak je rodil Jakoba, Jakob je rodil Judo in njegove brate“, izide še več podobnih ukazov od deželnega, pa tudi od liberalnih okrajnih šolskih svetov. Vsi merijo na to, nemščino na škodo slovenščine in kvar uspešnega pouka v ljudskih šolah čezmerno razširiti. Slovensko svojo materinščino v ljudskeji šoli uspešno gojiti, to ni Slovincem na Štajarskem mogoče.

Proti vsem ukazom, ki so nasproti državnemu zakonu, vzdignejo se najprvo nekateri slovenski krajni in okrajni šolski sveti, toda ne vselej uspešno. Kmalu namreč namignejo od zgoraj, da ti nimajo pravice pritoževati se zoper odredbe višjih šolskih oblastev. Sedaj po-

primejo se stvari slovenski občinski zastopi, pripravljeni iti do državnega sodišča. Vendar kmalu se pokaže, da jim tega ni treba, ker je meseca aprila 1888. rešilo naučno ministerstvo prvo pritožbo Slovincem ugodno, to je v zmislu člena 19. državnega osnovnega zakona. Tako na primer odloči se za štirirazredno ljudsko šolo v Šmariji na slovenskem Štajarskem slovenska materinščina kot izključni poučni jezik, nemščina pa kot neobvezni predmet za otroke, katerih stariši ob začetku šolanja ne ugovarjajo.

To je v tej šolski borbi za Slovence bila prva zmaga, za nemško-liberalni deželni šolski svet štajarski pa prvi poraz. Ta uspeh spodbudi še mnogo drugih slovenskih občin, katere zaporedoma ulagajo pritožbe zoper ponemčevalni ukaz. Kolikor jih je srečno dospelo v naučno ministerstvo, bile so vse Slovincem ugodno rešene. Pri tem ustraši se deželni šolski svet jako silno. Boji se, da mu ne bi popolnoma spodletelo z borbo zoper Slovence. V tej svoji sili hoče pomagati si z nekaterimi birokratskimi domačimi zdravili, najprvo ustavi rešenje došlih slovenskih pritožeb; ne pušči jim odhajati v ministerstvo, ampak zadržuje jih samovlastno in protipostavno. Med tem ukaže okrajnim glavarstvom, naj dotične občinske zastopnike zdelavajo, dokler ne prekličejo svojih pritožeb. (Čujte, čujte! na desni.) Žalostnemu nalogu je, kolikor meni znano, ustregel samo jedini okrajni glavar Brežiški, kakor čujem nerad, toda brez pravega uspeha. Preklicale so samo štiri občine!

O tej zadevi smo državni poslanci: gosp. M. Vošnjak in tovariši v tej visokej zbornici stavili interpelacijo do ministerstva notranjih zadev. Znano je, kako točno minister notranjih zadev na interpelacije odgovarja. Toda tukaj

opazujemo izjemo: nam še do današnjega dne odgovora ni podal. Vendar kljubu temu je ona interpelacija na Graške gospode ponemčevalce uplivala, kakor curek mrzle vode. Razhladila jih je tako, da sklenejo milejših strun ubrati. Razpošljejo namreč po okrajnih šolskih svetih uljudna povabila dotičnim občinam, naj še jedenkrat preudarjajo in sklepajo o svojih pritožbah, ob enem naj pa povedó, koliko ur bi se naj učila nemščina kot neobligaten predmet in kdo bode stroške plačeval. To je bilo uljudno pa tudi zvito. No, slovenski kmetje so tudi umeli biti uljudni in zviti, uljudni, ker so povabilu ustregli, zviti, ker so primeren odgovor našli. Sklenejo namreč pri svojej pritožbi ostati in terjajo iz nova, naj se precej rešijo v zmislu člena 19. državnega osnovnega zakona. Tudi zaželeni pedagoški pouk dali so deželnemu šolskemu svetu poudarjajoč, da ne kaže v ljudskih šolah prerano začeti s tujo nemščino, vsaj ne pred četrtem šolskim letom in k večjemu 2 do 3 ure na teden. Zastran plačila zavračajo deželni šolski svet na § 6 šolskega zakona, iz katerega lahko sam poizvé, kdo ima tukaj plačevati.

To je bil drugi poraz za deželni šolski svet štajarski; ta je sedaj prisiljen došle pritožbe odposlati naučnemu ministerstvu, kjer bodo rešene, kakor druge pred njimi, v zmislu člena 19. državnega osnovnega zakona. Gospodje v Gradci so hoteli vse ponemčiti, a sedaj morajo doživeti, da še tisto nepotrebno nemščino, katero smo dobrohotni Slovenci doslej v svojih šolah trpeli, stisnejo v prave meje. Nemško-liberalni deželni svet nahaja se v sitnih zadregah. Svetujemo, naj prečita nemškega pesnika Rückerta pesen: „Der Hausherr und die

Katzen“, to je: hišni gospodar in mačke (Veselost, na desni) ter premišljuje poslednjo vrstico „Blinder Eifer schadet nur“, to je: strast slepi in le škoduje!

Visoka zbornica! Med nemško-liberalnimi šolskimi nadzorstvi na Štajarskem pa na Koroškem in med takozvanim nemškim šulvereinom vlada zelo kosmato prijateljstvo. Temu dovoljujejo toliko uplivanja na naše javno šolstvo, da bomo Slovenci vselej in povsod ugovarjali. (Zelo resnično! na desni.)

Sedaj imajo Nemci tri šulvereine, namreč: nemški šulverein sploh, nemški šulverein za Nemce in katoliški nemški šulverein. Slednji je najmlajši, drugi se je rodil iz prvega, ta je pa pravi in pravcati in najstarši liberalni nemški šulverein. Ker Jude ali Žide kot ude vsprejema, židovski denar silno rad pobira, židovske šole podpira, imenujejo ga neke vrste listi (antisemitski): „pojuden ali požidovljeni nemški šulverein“. Ne umešavam se pa v ono domačo borbo Nemcev in Judov. Hočem le statističnih podatkov prečitati, ker v glavi švoje ohraniti jih ne maram. (Veselost.) L. 1886 je nemški šulverein 9 čisto judovskih šol vzdrževal (poslanec dr. Steinwender: To ni res!), na severnem Češkem podpiral 113 šol, v katerih je bojda poleg 192 krščenih bilo 3073 judovskih otrok. Glej list „Vaterland“ l. 1886, št. 311. — (Živahen smeh na levici. — Poslanec dr. Weitlof: To je neumnost! — Poslanec Vošnjak: To ni neumnost, ampak je-li res, to je vprašanje!) To kaže, kako pojuden je nemški šulverein!

To šolsko društvo so osnovali takrat, ko se je nemškim liberalcem poljubilo, v avstrijske pokrajine vun zatrobiti klaverni glas: nemštvo je v nevarnosti in sedaj ima nemški šul-

verein nalog le domišljeno strašno vest razglaševati, pomagati in od nikogar zatirano nemštvo pogina rešiti. Po nekem izreku gosp. dr. Sturma, ki je tukaj gotovo dobro poučen, ima nemški šulverein biti: „narodna obramba vseh nemških liberalcev proti nestrpljivosti Slovanov in nemških konservativcev“. To pa je ravno toliko, kakor reči: požidovljeni nemški šulverein je društvo bojevnisko proti nemškim konservativcem in zlasti proti nam Slovanom. Poslednje dopričuje nam skoro vse njegovo dosedanje delovanje. Njegova djanja za rešenje nemštva, ki ga nihče ne zatira, sestavljajo se zvečinoma iz prizadevanj, mogoče veliko sicer jako zaničevanih českih otrok in še bolj zasmrakovanih slovenskih, večinoma viničarskih fantičev pobrati, materi Slaviji vzeti in materi Germaniji, ki tudi ni brez otrok, v krilo zaphati. Da bi tako tej mnogo posebnega veselja delali, tega bi jaz ne hotel trditi. (Poslanec dr. Weitlof: Jaz tudi ne! — Živahna veselost. — Poslanec Vošnjak: No, zakaj pa vendar delate tako?) Na to misel mi je pokazal žlahtni zarodnik iz Verone, vitez Carneri, ki je nedavno tukaj djal: Ni Nemcu na korist druge, to je: nas Slovane, sposobne delati za konkurencu ž njim. Ta misel pripada menda najpametnejšim, katerih je kedaj ta gospod tukaj izpovedal ali kje drugod napisal. (Veselost.)

Zastopniki nemškega šulvereina nam pogosto zatrjujejo, da je to zgolj šolsko, a ne ob enem tudi politično društvo. Toda gospodje naj tako zatrjujejo sto in tisočkrat, mi Slovani jim vendar ne verujemo, dokler moramo čitati, kako baš ti gospodje na javnih zborovanjih nemškega šulvereina o šolstvu najmanje, o po-

litiki največ govorijo, saj je celo predsednik nemškega šulvereina, g. poslanec dr. Weitlof, lani v Trutnovi javno govoril, kako bode treba osnovati veliko opozicijo v tej visokej zbornici državnega zbora ter pristavil, da hoče tudi on pristopiti, ako bode ta opozicija služila nemško-narodnim svrham in krščena na nemško ime. Gospôda! To so same politične reči in torej bi že umestno bilo, da bi gospodje nas, vsaj v tej visokej zbornici, dalje ne nadlegovali, češ: nemški šulverein ni celo nič politično, ampak izmed vseh skromnih najskromnejše šolsko društvo. Vere itak ne bi našli.

Gospod predsednik nemškega šulvereina poteguje se rado in vrlo za svoje učitelje. To je hvale vredno, in bilo tudi nadejati se, saj posluje že več let po milosti nemškega šulvereina kot državni nadzornik ljudskih šol. (Veslost). Zelo prav je tedaj in umestno, ako se poteguje za svoje učitelje. Toda svoje zamorce belo oprati, tega ne more. Privoščim mu torej prav iz srca, ako umeje čez razne in številne sodnijske obsodbe teh učiteljev, ki niso vsled prizivov bile popravljene, spretno zdrkniti, češ, „nekoliko neumnosti so uganjali šulvereinski učitelji in vsled tega bili prestavljeni“. Privoščim mu to veselje. Vedno bolj resna je reč zastran šulvereinskega učitelja v Sevnici. Gosp. dr. Weitlof pravi, da je ta učitelj ločen od svoje žene ter da ne živi v razmerah, zaradi katerih bi se mu moglo kaj očitati ali grajati. Obžalujem, da sem prisiljen tukaj ugovarjati vsled poročil nedavno mi poslanih. Po teh gospod učitelj od svoje žene sodnijski ni ločen. Marveč jo je na Salcburškem zapustil in se z neko deklo preselil v Sevnico. Dekla mu je porodila otroka, (Veslost na levi!)

čegar rojstvo je leto dni prikrival ter ima zaradi tega sedaj sitnost s c. kr. uradi. Mislim, da sedaj gosp. dr. Weitlof utegne vendar nekaj pri tem učitelji najti kaj graje vrednega! (Posl. dr. Weitlof: Jaz sem tukaj vendar-le nedolžen! — Živahna veselost, na levi.) Odgovarjam: Južnoštajarski Slovenci smo še zmeraj toliko kristjani in še nismo po nekaj morali, ki po česnikih duhti, tako popačeni, da bi takšnjih razmer ne zmatrali kot graje vrednih. Nam so naravnost grajljive, nemoralne in pohujšljive. (Dobro, dobro, na desnici!) Dostavljam še, da na šulvereinski šoli v Sevnici še zmeraj nič ne učijo krščanskega nauka. (Poslanec dr. Weitlof: ker ga župnik učiti neče!) in otroci ne vdeležujejo se verskih vaj. Težko bode kje drugod v Avstriji najti šole, kjer bi otroci tako brez vsega verskega pouka ostajali. To je meni nov dokaz, da vlada zelo kosmato prijateljstvo med nemškim šulvereinom in šolskim našim nadzorstvom. Sicer bi to že davno moralo nemški šulverein prisiliti, da se natančno ravna po šolskih zakonih, ki tudi krščanski nauk v ljudskih šolah učiti zaukazujejo.

Predsednikov namestnik pri nemškem šulvereinu je javno nekje — menda na Dunaji — trdil, da vzdržuje šole samo za nemško deco. Žali Bog, to ni res. Sam predsednik gospod dr. Weitlof je lani to obstal priznavši, da se v šulvereinske šole vsprejemajo tudi nenemški otroci, za vsem jih je 10—12 %. Toda tudi to ni popolna resnica..

V Pekrah ima nemški šulverein svojo dvorazredno šolo. V njo zahaja sedaj 85 učencev. Med temi je samo jeden otrok nemšk. (Čujte, čujte! na desni! — Živahno posmehovanje na levi. — Poslanec dr. Weitlof: To je izvrstno!)

Tukaj bi vendar državnega nadzornika ljudskih šol po milosti nemškega šulvereina prosil, naj si daje svoje znanosti v računstvu nekoliko obnoviti in našel bode, da to ne pomenja 10—12 %, ampak 98 % in nekaj desetink povrh. (Vesелost na levi.) Iz Sevnice mi poročajo, da obiskuje tamošnje šulvereinsko šolo okoli 30 učencev, samih Slovencev, to znaša naravnost 100 %.

Nemškemu šulvereinu očitamo, da slovenskim občinam posojil ponuja proti temu, da za tem same svojo slovensko materinščino kot poučni šolski jezik izrinejo in nemško tujščino vsprejmejo. (Čujte, čujte na desni.) Agenti nadlegujejo čestokrat občine s takšnjimi ponudbami. To očitamo nemškemu šulvereinu.

Gospod poslanec dr. Weitlof je lani temu ugovarjal; bržčas si je stvar tako mislil, da vodstvo šulvereina pismenih ponudeb ne dela in da vodstvo ne razpošilja v to svrho agentov. Mogoče! Vendar to se reče toliko, kakor dlako cepiti ter stvari bistveno zelo nič ne izpreminja. Meni so povedali naslednji dogodek: V Pirešici, v večjej vasi pri Celji na južnem Štajarskem, bili so nekokrat kmetje številno zbrani v gostilnici. Sedaj pridejo, ne rečem agenti, da ne iznemirim gospodov na levi strani, (Posmehovanje na levi, poslanec dr. Weitlof: Le po njem!) ampak udje nemškega šulvereina. Ti ponudijo kmetom tisoč goldinarjev. (Posl. dr. Steinwender: za vsacega otroka?) Da bi skušnjava storili mikavnišo, potisnejo tisoč goldinarjev kmetom prav pod nos na mizo. (Poslanec Vošnjak: Gola resnica! — Poslanec Ghon: Bil je pač ponarejen tisočak! — Živahna veselost na levi.) No, tedaj pa res ni lepo, ako nemški šulverein s ponarejenimi tisočaki

krošnjari! (Čujte, čujte! — Živahna veselost in smeh na desnici!) Kmetje ponujenih tisoč goldinarjev niso marali, še dotakniti se jih niso hoteli, in tako so udje nemškega šulvereina morali sramotno pobrati se s svojim denarjem vred. Madjari bi rekli: Proč z nemškim šulvereinom! (Dolgotrajen smeh in veselost.) Ti priprosti slovenski kmetje so veliko častitljivejši mimo onih poluomikanih šulvereinovcev, kojim je narodnost roba, katera se more prodati in kupiti in ž njo krošnjariti, kakor poljski Judje krošnjarijo z zajčjimi kožami ali s starimi hlačami. (Veselost!)

Sploh pa vsa komedija nemškega šulvereina izgublja prvo zanimanje ter leze rakovo pot, vsaj na Kranjskem in Štajarskem. Število učencev v šulvereinskih šolah pojema, šole v Mavrlu na Kranjskem, ono v Libojah in Susemu so zaprli. (Glas na levi, kje?) V Susemu ali Süssenheimu. To bi torej kazalo na začetek konca. Ako še „združeni kristjani“ kedaj kot popolni zmagovalci prikorakajo v krasno novo mestno hišo Dunajsko. — (Posl. dr. Weitlof: to se ne bode zgodilo!) Jaz upam, da se bode zgodilo. (Živahna veselost, na levi.) Kakor zadnje volitve kažejo, je to zelo mogoče. (Posl. dr. Weitlof: So v manjšini! Veselost na levi.) Trdim tedaj, kadar bodo „združeni kristjani“ tam kot zmagovalci svoje sedeže zasedli, pogнали bodo tudi pokroviteljstvo Dunajskega mesta nemškemu šulvereinu pred noge.

Sedanjega šolskega zakona izprememba bode se prej ali slej gotovo vršila, (Oho, na levi), ter bode tudi nemškemu šulvereinu prizadajala smrtno rano. (Posmehovanje na levi.) Na izpremembo merijo že trije predlogi, četrtega še pričakujemo. (Čujte, čujte, na levi).

Bržčas ne bode nobeden predlog v svojej prvotni obliki vzprejet. Toda prišlo bode do porazumljenja. (Čujte, čujte! na levi.) Pri tem porazumljenji pa bomo narodni zastopniki na ti (desni) strani visoke zbornice skrbeli, da bode iz dr. Heroldovega predloga vzprejet paragraf 3., ki slovê: poučevanje v ljudskeji šoli vrši se le v jednom jeziku, poučni jezik v ljudskeji šoli je materinščina otrok šolo obiskajočih.

Po tem takem bodo zabranili ljudsko šolo zlorabiti za ponemčevanje in tedaj izgubi nemški šulverein večji del svojega sedanjega delokroga. In tedaj utegnemo še doživeti, da poreče gospod dr. Weitlof: „moji gospodje in gospé, komedija je pri kraji, zaprimo hišo!“ (Posmehovanje na levi.)

Naposled imam še pojasniti, kako šolska nadzorstva Štajarska tudi srednje šole zlorabijo v ponemčevanje in tlačenje Slovencev. Zlasti si prizadevajo zabraniti, da ne bi slovensko razumništvo vzgajalo se, množilo in krepilo.

Se nemamo na državnih gimnazijah v Mariboru in Celji niti jedne slovenske paralelke. In vendar borijo se zoper nje deželjska šolska nadzorstva že dve leti. Ob jednom so pouzročila na omenjenih dveh gimnazijah ali vsaj trpela razmere, da bi jih človek komaj veroval. Vlada namreč ondu strahovanje, pristranstvenost in preganjanje slovenskih dijakov, da bode težko kje v Avstriji kaj podobnega najti. Bil sem pismeno prošên, o teh nasilstvih tukaj javno izpregovoriti. Hočem to storiti mogoče kratko.

V Mariboru bojda tamošnji ravnatelj pri upisovanji dijakov nagovarja slovenske stariše, naj svoje slovenske otroke pripisati dajo nem-

škim. Na ta način hoče število nemških dijakov na gimnaziji v Mariboru umetno pomnožiti, ono slovenskih pa skrčiti.

Šolska nadzorstva trpijo na teh gimnazijah nemško-liberalnih profesorjev, ki se s politiko pečajo in svoje mržnje do vsega, kar je slovensko, celo nič ne prikrivajo in tudi slovenskim dijakom čestokrat prav nemilo čutiti dajo. Proti slovenskim dijakom so silno strogi. Zatorej dobivajo ti dostikrat po krivici neugodnih spričeval, morajo razred ponavljati ali se na drugo gimnazijo preseliti, kar se vé, da starišev stane zopet mnogo denarja. Veliko dijakov obupa ob uspehu in popusti gimnazijo.

Jeden izmed teh profesorjev je v petem razredu Celjske gimnazije slovenskim dijakom strogo prepovedal med seboj slovenski govoriti. (Poslanec dr. Steinwender: Bržčas samo med šolsko uro!) Dijaki so se pritožili pri ravnatelji, toda prišli so z dežja pod kap. Kajti ta je že poprej dijakom višjih razredov bil prepovedal v Celjskih krčmah slovenski govoriti. (Poslanec dr. Foregger: Ker je bržčas dijakom sploh prepovedal v krčme zahajati.) Opomnim, da je višjih razredov dijakom v krčme zahajati dovoljeno

Marljivi dijaki v Celji učijo se doma zasebno slovanske književnosti. Kadar ravnatelj to poizve, pokliče dotične dijake pred sebe, jih graja, preganja, sili gimnazijo zapustiti ter izključuje.

Hudo se godi tudi na gimnaziji v Mariboru. Tukaj skuša ravnatelj z nemško-liberalnimi profesorji vred, med njimi jeden Jud, slovenskim dijakom — samo tem — zabraniti zrelostni izpit ali „maturo“, to pa na sledeči način: Že v sedmem razredu izprašujejo slovenske

dijake, nameravajo li za maturo oglasiti se ali ne. V prvem slučaju pretijo jim z neugodnimi spričevali, v drugem pa obetajo, da bodo mehko ž njimi ravnali ter z ugodnimi spričevali gimnazijo dokončati dali. (Čujte, čujte, na desni.) Od jednega izmed slovenskih dijakov so celo pismo zahtevali, v katerem se zaveže, da ne bode oglasil se za maturo ne na Mariborskejš, pa tudi na nobeni drugi gimnaziji ne! To je resnično nezaslišano, nepostavno in nepošteno.

Ne morem misliti, da bi šolska nadzorstva o tem ničesar ne izvedela. Poprej nagibam se v to, da si mislim, da ona nadzorstva dobro vse vedo, pa molčé trpijo. Tega mnenja sem tem več, ker so se ravno ista šolska nadzorstva v svojih uradnih izjavah do visoke vlade izrekla proti uvedanju slovenskih paralelk na gimnazijah. Sedaj čujemo, da je naučno ministerstvo vsaj za gimnazijo v Mariboru zaukazalo uvesti nekaj slovenskim paralelkam podobnega. Toda bojim se zelo, da ne bi ona šolska nadzorstva še temu delala največjih zaprek.

Po mojem mnenji bi se takšne zapreke odpravile najlažje na ta-le način: Prvič morali bi nadzorovanje slovenskih paralelk izročiti slovenskemu šolskemu nadzorniku, drugič na mesto sedanjega ravnatelja v Mariboru bi imel priti mož, ki v narodnih rečéh stvarno sodi in je obeh deželskih jezikov v besedi in pisavi popolnem zmožen; in tretjič bi naj pri stavljenji novega poslopja za Mariborsko gimnazijo ozirali se na prihodnje slovenske paralelke. Ko bi pa visokej vladi ne bilo mogoče takih slovenskih paralelk v Mariboru in Celji uvesti, ki bi svojemu namenu ugajale, izrečem tukaj kot zastopnik štajarskih Slovencev, da bomo za spodnji Štajar zahtevali popolno

slovensko gimnazijo ter strogo držali se 19. člena državnega osnovnega zakona, čeprav bi morali iti do državnega sodišča!

Tega vendar ne moremo trpeti, da'bi pičlo 20—30.000 broječi Nemci imeli 4 srednje šole, okoli 400.000 Slovencev pa nobene. (Čujte na desni!)

Visoka zbornica, o sedanjaj vladi pravijo, da je bojda nameravala narode med seboj pomiriti in spraviti. Žali Bog, da se to ni zgodilo in se tudi zgoditi ne more, dokler ne bodo člena 19. državnih osnovnih pravic resnobno in povsodi izvrševali. Sedaj vlada namesto miru neprestano narodna borba. Zlasti razsaja ljuta šolska borba od avstro pruske meje na Slezkem do obali Jadranskega morja. Obžalujemo to šolsko borbo, toda ne bojimo se je. Marveč borimo se odločno, pa tudi s čedalje večjim zaupanjem, da naposled popolnem zmagamo. To zaupanje crpimo iz pravičnosti svojih zahtev in iz sile, ki tli v narodnostni ideji. Dualizem že prašči na vseh straneh. Pripravljajo se veliki dogodki. Predno sedanje stoletje konča, bode tudi narodno vprašanje avstrijskih Slovanov moralo biti rešeno. Sklepam želeč, naj bi rešilo se na čast in slavo, na korist in blagor celokupne Avstrije! (Dobro, na desni, govorniku čestitajo.)

280390-1